

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Rajor Jenő*

Cím: *Látogatás Vörös János szobrászművésznél*

Forrás: *Új Magyarország*

Bp (Hely) *1942. X. 20.* (Idő) (Köt. v. füz.) (O)

Osztályozás

Tárgy

92

Hely

Vörös János

Idő

"1942"

Személy

Látogatás Vörös János szobrászművésznél, az első Attila-szobor alkotójánál Ady síremlékterv, Liszt-, Beethoven-fejek között egy raktárban

Lenti, október hó.

Hideg, őszi idő. Az ember és természet már megindult befelé, önmagába. Szótlanabbul még a szüretre hazatérő menyecské is. Első készülődnek, de mégsem. Már két hónapja várjuk, kérjük, de nem jön. A szürke por bokáig ér, belep mindent. Embert, fát, házakat.

A szobrász fejét is, akit most ablakából meglesek. Haja szürke, porszínű, mint a korán őszebeült tölgyek koronája. Ingujban erősen asztalára dől és ír, számol a mester, Vörös János szobrászművész. A magyarországi első Attila-szobor alkotója (a mű Sopronban áll, a katonai főreáliskola sporttelepén), az első magyar paraszt-szobor (B. Tóth Ferenc nagykőrösi homokszelídítő gazda szobrának) készítője, nagyon sok egyéb más, honvédelem, Gárdonyi-dombormű (a devecseri iskola falán) teremője, s egyetlen eszme átélője és hordozója. Jelenleg 90 fillér órábérrel egy olajvállalat „alkalmazottja”.

Kopogok, belépek a „műterembe”.

— Csak ülj le, — bólint köszöntésemre és dolgozik tovább, mint mindig. Mert élni kell és lenni kell.

Ülőalkalmatosságot keresek, ami nem könnyű, mert a műterem egy nagy hodály,

régen szalámigyár, ma villanytelepi raktár. Tömértelen rozsdás villanyóra, ládák egymás hegyén-hátán, s egerek, de agyagszobrok, tervek, melyek rég száradtak már, hiszen a mester napi 13 órában fuvar- és bérletszámoló. S mégis, szobrok, tervek, az áldott teher agyagba átélt megnyilatkozásai.

Vörös János Csabrendeken született, Sümeg mellett, 1897-ben, parasztszalámból. Sorban a hatodik gyerek. Volt lakatosinas, nemzetőr Horthy Miklós seregében, a Máv-gépgyár szerelőmunkása, mikor is a gyárban vaslemezekre krétával rajzolt arcvázslataival felkelti felettesei érdeklődését és nappal a képzőművészeti főiskolán, éjjel a gyárban, él, verekszik az anyaggal és a világgal, hogy elmondhassa lelkét.

Amíg befejezi sorjáját, nézzük végig ittlévő szobrait sorjában. Bizony, úgy kell mondani, hogy ittlévő, mert sajnós, a mester nagyon sok helyen járt az országnak, s ha valahonnan eljött, nem mindig tudta magával hozni műveit. Jóságos barátok és ismerősök gondja őrzi e sok helyen pihenni kényszerülő műveket, addig, amíg...

Egy Beethoven-fej, szürke agyagból. A zene fejedelmének megdöbbentő ábrázolása: a leszegett fej, az előrefeszülő áll és a mélyenvesétt vonalak a szimfóniák termőjének visszaadása. Az alkotó erő, melyet egy másik alkotó erő visszaadott. S közvetlen mellette egy másik: Liszt mell-szobra. (A mester egykori bírától szerint ez a mű az egyik legszebb fiatal Liszt-szobor.) A puha, nőies, eszményi és mégis határozott Liszt-vonalak itt, a művész keze alatt, halkán zengenek, mintha a rapszodiák szívemarkoló magyar szépsége zúgna, de mintha felfelé tartott fejével az eget is köszöntené vallásos műveinek misztikus, lágy fenségével.

— Türelem, mindjárt befejezem, — szól Vörös János, s tovább ír.

Most egy pillanatra őt nézem, s átveszem nagy türelmét. Mert tud várni és tűrni, hiszen parasztivadék. S mert tudom, hogy nem is akart és akar soha más lenni, gondolatban megszorítom robotoló kezét.

Tovább nézegetek: megkapó szoborcsoport, a „Bücsü”. A bajszos honvéd, mielőtt elindulna értünk, megegyezzen magához öleli családját. Bal karján két éves kislánya ül, a nemértés, de megérzés tompa fájdalomával. A jobbábrát erősen öleli katonasapkás, négy-öt éves kislány, aki már mindent ért. S a vállára ráborul hátulról a parasztfelenség, aki már mindent elmondott, s most síró ölelésébe belefélt minden szeretetét. Hosszan nézem ezt a harminc centiméteres agyagszobrot, s hiszem, ha ebből lehetne „valami”, ha állhatna „valahol”, akkor, akkor talán sokkal többen értenék meg, miért olyan nagyon fontos és nem-mindegy, háború van-e, vagy béke, s ebből mi

háramlik az itthonmaradó közösségre... Érzem, kellene valaminek történnie. S ahogy rápillantok a mester koraosz fejére, mindent megérték.

A „Bücsü” mellett, akták és fuvarlevelek közt pedig másik agyagcsoport áll: a „Rönkemelőt” szobra. Négyen vannak, egyik térdelve fog, a másik görnyedve húz, a harmadik feszülve emel s a negyedik a roskadás határáig tartja a rönköt. Négy magyar test, egy lélek, egy erő és sors, egy cél és tudat arcon és testen. Példabeszéd és imádság, jelkép és áldozat: magyar művészet.

S egy hófehér, félembernyi gipszszobor? Ugyanaz. „Az Örök Tükör”. Gyönyörű testű anya ül és térdére állított párhónapos kisfiának a szemét nézi, ő meg az anyját. Szeretnék méltó keretet találni a tükör mellé, de nem jön szó. Csak halkán magam elé mondom a szobor nevé: „Az Örök Tükör”. E művel szerepelt egyébként a mester a tavaszi tárlaton is, de őt csak régi, kedves városa, a második otthon, Sopron vette észre, ahol nemrégiben a mesternek 40—50 személyes szobrásziskolája volt.

— No, kész! — kel fel Vörös János. Rendet tesz és cigarettát sodor.

— Riportot írok rólad, bátyám! — mosolygok rá.

— Csak nem? — lepődik meg.

— De igen, s már kész is! — mondom.

— Hol van? — kérdi.

— Bennem.

Mig beszélgetünk, igyekszem ráterelni a szót a művész életének talán leghatalmasabb alkotására, az Attila-szoborra, melyet

én nem láttam, s csak annyit tudok róla: földgömbön áll Attila, kardját beleszúrja a földbe, s azzal kormányozza a világot. Kinyitom a fényképalbumot, ahol legelöl áll az Ady-síremlék szoborterve. „Ady-szoborterv, Sopron, 1940.“ Majd alatta: „Ady kinő a népből és vérével írja verseit“. Leírni ezt a szobrot nem lehet. Ezt nézni kell, hosszan, sírva és nevetve, megtépvé és ünnepi ruhában: magyarul. Mert *itt van Ady*. Népe körülállja, subás alföldi parasztemberek és sokszoknyás parasztemenyecskék, ő pedig hasigérő kálvinista fejfájának nekidőlve, belevág balkarjába pennájával, s kicsorgó vére megáldja azokat, akikért olyan keservesen megszenvedett. *Ez az Ady nem dekadens, hanem a fajaért vérét hullajtó, bús, magyar sors: a paraszt Apolló egyetlen, örök szava, ön-maga egyetlen, oszthatatlan, magyar szenvedés. Ez az Ady nem a Halvani Lajosé, nem a „bélyeges seregé“, hanem a miénk, úgy, ahogy beledalolta lelkét életünkbe...* Ez a terv Vörös János szobrászművésze, s még egynéhány ismerőséé...

Egy egér merészkedik elő a nagy csendben az egyik ládából, de észrevesz és elszalad.

Most felnéz Vörös János. Nem rám, ha-

nem messze. És kéréstelenül is beszélni kezd: — Igen, ez Ő, érzem. S így kell élni: szívvel, ideggel, jajjal, vérrel. Így, ahogy ő. Mindent odaadni minden szóban, minden mozdulatban. Aki másként él: csal. Semmisem vagyok, ha önmagamért élek, de minden, ha a közösségemért. Nézd, *új világ érik, az igazságé és a rendé*. Vetületei már előttünk vannak. *Ezért zokogott Ady, ezért mintázok én, ezért hal meg a honvéd a Don partján. Ezért szorítsuk össze a fogunkat, ott, ahol állunk, mert figyel a nemzet, s jaj, ha egy téglá is elveszik hiába*. Érted-e hogy mindenkor, mindent: mindnyájunkért! Tollal, vésővel, kapával, szerzőszámmal, hittel, Istennel... Ez az élet, ez a jövő...

— S a ma? — kérdem halkán.

— Mindegy az enyém is, a tiéd is, de a mindannyiunké fontos! Ezt írd bele abba a riportba, öcsém, ha már megírod.

S miközben felveszi nagyon megkopott kabátját, hogy kikísérjen, csendesén csak ennyit mondok neki:

— Köszönöm.

Kint már elfogyott a fény. S mint imádságra az Ámen, megeredt a megváltó eső...

Bajor Jenő